

Arbeids- og inkluderingsdepartementet

Postboks 8019 Dep.
0030 OSLO

Oslo, 11. september 2009

Deres ref.: 200903183-/JRS

Vår ref.: 08/7381 Gunn K. Stangvik

**HØRINGSUTTALELSE – FORSLAG TIL LOVENDRING OG
FORSKRIFTSBESTEMMELSE OM UNNTAK FRA TAUSHETSPLIKT OG
OPPLYSNINGSPLIKT FOR ANSATTE VED MOTTAK OG
OMSORGSENTRE**

Det vises til departementets høringsbrev 11.06.09 i anledning forslag til endringer i kommende utlendingsloven med tilhørende forskrift.

NOAS finner ikke å kunne støtte den foreslåtte lovendring med tilhørende forskriftsbestemmelse.

Vi finner grunn til å presisere følgende innledningsvis: Med bakgrunn i et felles ønske om å bevare tilliten til asylinstituttet, har vi forståelse for myndighetenes behov for å avdekke det, dersom en asylsøker kan ha gitt uriktige opplysninger til myndighetene. De uriktige opplysninger kan gjelde både med hensyn til alder, identitet og/eller bakgrunn.

Vår skepsis til det foreliggende forslaget skyldes at vi ikke kan støtte de midler man ønsker å ta i bruk for å nå dette målet. Bakgrunnen for dette er todelt. Det ene er de rettssikkerhetsmessige betenkeligheter ved forslaget. Det andre er hensynet til ansatte i mottak og den lojalitetskonflikt disse kan komme i som følge av den dobbeltrolle de får som følge av forslaget.

I departementets høringsbrev, punkt 5, fremkommer det at forslaget innebærer en enhetlig regulering og praktisering av regelverket for ansatte ved alle mottak, uavhengig av om de har offentlig eller privat driftsoperatør. At det bør være samme regler er vi enig i. Noe annet vil bære preg av tilfeldighet. Når man skal ha en enhetlig regulering, burde imidlertid denne ha vært full taushetsplikt etter henholdsvis forvaltningsloven og barnevernloven, uten unntak.

Vi bemerker for øvrig at dagens unntak kun omfatter Utlendingsdirektoratet, jf. RS 2008-022 Reglement for drift av statlige mottak, punkt 5.3. Den foreslåtte lovendringen skal derimot gjelde ikke bare Utlendingsdirektoratet, men utlendingsmyndighetene, dvs. også Utlendingsnemnda og politiets utlendingsforvaltning. På dette punkt ser vi at det foreliggende forslaget innebærer en utvidelse av unntaket fra taushetsplikten hva gjelder ansatte hos de

private driftsoperatørene, til også å gjelde andre deler av utledningsforvaltningen, uten at dette fremkommer av det foreliggende høringsutkastet. Eventuell informasjonsflyt etter dagens regulering fra mottak med privat driftsoperatør til andre deler av utlendingsforvaltningen enn Utlendingsdirektoratet, innebærer i så fall et brudd på pålagt taushetsplikt.

Bakgrunnen for forslaget

I departementets begrunnelse for forslaget, side 3, fremkommer det at departementet har foretatt en ”nærmere vurdering av utlendingsforvaltningens behov for å få innsyn i taushetsbelagte opplysninger som finnes på mottak og omsorgssentre.” Gjennomgangen skal ha vist at det er ”behov for å utvide adgangen til unntak fra taushetsplikten og etablere et klarere regelverk på dette området.”

NOAS savner imidlertid nærmere opplysninger om de konkrete funn som tilsier at dette er nødvendig (forholdsmessig). Retten til personvern er en grunnleggende faktor i all myndighetsforvaltning. At norske utlendingsmyndigheter legger opp til overvåking av asylsøkerne i den tiden de oppholder seg på lovlig grunnlag her i landet, finner vi urovekkende.

Forholdet til mottakenes basisoppgaver

Etter vår vurdering vil et unntak fra taushetsplikten i mottak, med sikte på informasjonsflyt til utlendingsmyndighetene, sammenfalle dårlig med de formål statlige mottak skal ivareta. Dette gjelder uavhengig av om mottaket har privat eller offentlig driftsoperatør.

I henhold til RS 2008-022 Reglement for drift av statlige mottak punkt 2, er mottakenes primære formål, i tillegg til det å være et ”nøkternt og forsvarlig innkvarteringstilbud med tilhørende tilbud for livsopphold”, å veilede beboerne samt legge til rette for å virkeliggjøre målsettingene i driftsreglementet. Et av de tre fellesmålene er å ”ivareta beboernes behov for trygghet”.

Vi kan vanskelig se at departementets forslag til lovendring vil bidra til å ivareta behovet for trygghet.

I punkt 6 i høringsbrevet berører departementet selv den vanskelige avveiningen mellom behovet for rettsikkerhet for beboerne på den ene siden og den vanskelige dobbeltrollen ansatte ved mottak og omsorgssentre kan føle seg utsatt for. Vi mener departementet burde kommet til en annen konklusjon, og heller fjernet det eksisterende unntaket fra taushetsplikten for ansatte i private mottak.

At man eventuelt skulle kunne oppnå en ”forutsigbarhet i hverdagen” med hensyn til hvilke opplysninger mottaksansatte skal kunne videreformidle hindrer ikke at man faktisk vil sette de ansatte i mottak i en angiverposisjon.

Etter vår oppfatning vil den dobbeltrollen de mottaksansatte settes i både kunne drastisk redusere tilliten til norske utlendingsmyndigheter i tillegg til å bidra til en dårligere bosituasjon for mennesker på flukt. Situasjonen kan bli preget av mistenksomhet og

utrygghet. I tillegg kan konsekvensene for de ansatte bli store, rent personlig, dersom de får en arbeidshverdag der de opplever å komme i lojalitetskonflikt mellom de menneskene de er satt til å veilede og gi omsorg mens de samtidig skal utføre kontrolloppgaver for myndighetene i forbindelse med behandlingen av asylsaken.

Vilkårlighet

Det følger av departementets høringsbrev, under punkt 7, Økonomiske og administrative konsekvenser, at man ser for seg at innhentet informasjon vil kunne bidra til å belyse uklare forhold, ”og dermed redusere behovet for annen utredning”.

Slik departementet skisserer den foreslåtte løsningen, skal det ikke aktivt arbeides med å innhente informasjon i mottakene, med sikte på viderefremming til utlendingsmyndighetene. Det skal kun være den informasjon som ”tilfeldigvis” kommer til de mottaksansattes kunnskap som skal kunne viderefremmes Utlendingsdirektoratet eller andre deler av utlendingsmyndighetene. Hva som blir igjen av dette skillet når man i forskriften legger opp til mulighet for å be om samtaler for å ”få utdypende informasjon” kan framstå som uklart.

Vi anser det som rettsikkerhetsmessig klart betenkelig i at asylforvaltningen skal basere vurderinger på tilfeldig informasjon til/fra mottaksansatte. Ikke minst er det problematisk fordi de etterfølgende vurderingene kan lede til vedtak med store konsekvenser for den enkelte.

Med stor respekt for den jobben som gjøres i mottakene rundt om i landet, ser vi imidlertid heller ikke bort fra at det kan forekomme misforståelser og andre uheldige forhold som i denne sammenheng kan få alvorlige konsekvenser for den det gjelder. Vi viser i denne sammenheng til de språk og kulturforskjeller som i mange tilfeller kan gjøre seg gjeldende. At dette også i dag gir opphav til misforståelser blant ansatte og beboere på mottak er utvilsomt.

Spørsmål om rettsikkerhet – behov for advokatbistand eller annen representasjon

Vi kan for øvrig ikke se at departementet problematiserer spørsmålet om innsyn og eventuell mulighet for kommentarer for den opplysningene gjelder, dersom opplysninger gis fra mottak til utlendingsmyndighet og disse står i motstrid til informasjon gitt av søkeren selv (og vil kunne få avgjørende betydning ved avgjørelse av asylsaken.)

I henhold til forvaltningsloven § 17 annet ledd skal en part gis anledning til å uttale seg før vedtak treffes dersom en slik situasjon oppstår. At vedkommende får anledning til å uttale seg er avgjørende i forhold til å kunne ivareta sin tarv på en forsvarlig måte. Dette vil også kunne bidra til å oppklare eventuelle misforståelser, eventuelt gi asylsøkeren anledning til å komme med en uttalelse på innholdet i nedtegnelsene fra en ansatt i mottak eller på omsorgssenter.

Dersom en systematisk ordning med nedtegning av informasjon i mottak for eventuell utlevering til utlendingsmyndighetene til bruk i asylsaken skal innføres, herunder at det ved eventuell motstrid må forelegges søkeren til uttalelse, burde det også vært vurdert om dette ikke reiser spørsmål om behov for advokatbistand i tiden før vedtak i Utlendingsdirektoratet. Under enhver omstendighet må det avklares hvem som eventuelt skal bistå søkeren dersom

vedkommende får opplysningene til uttalelsen, herunder rett til tolk og dekning av kostnader til dette. Ansatte i mottaket kan vanskelig bistå i denne forbindelse siden det er de som har oversendt informasjonen. De vil verken være habil eller ha den nødvendige tillit på grunn av sin dobbeltrolle.

Saksbehandlingstid

Det følger av forslaget til forskrift, at utlendingsmyndighetene i alle saker ”skal” vurdere å innhente opplysninger. En slik rutinemessig innhenting av opplysninger vil, slik departementet også ser det, kunne medføre ”noe lenger saksbehandlingstid”. Slik vi leser høringsbrevet er det lite som tyder på at ikke Utlendingsdirektoratet vil anmode om opplysninger i alle saker dersom man først får mulighet til det. Vi mener også dette taler mot at den nye ordningen innføres. Lang saksbehandlingstid er en belastning for mange asylsøkere allerede i dag. Denne trenger ikke ytterligere å forlenges, tvert i mot.

Med vennlig hilsen
for **Norsk Organisasjon for Asylsøkere**

Sylo Tarku
seniorrådgiver

Gunn Kathrine Stangvik
juridisk rådgiver